

О.В. Латишева, к.е.н.

ORCID 0000-0001-6626-1420

e-mail: kramalena1970@gmail.com,

О.Р. Ростовський,

Р.А. Алещенко,

С.В. Васильченко,

*ДВНЗ «Донбаська державна машино-
будівна академія», м. Краматорськ*

СУТЬ І ОСОБЛИВОСТІ УМОВ ФОРМУВАННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Проблема безпеки завжди залишається актуальною як для людини, так і для держави та суспільства загалом. Людина постійно дбає про збереження своїх прав і свобод від тих чи інших посягань, небезпечних явищ, прагне до безпеки, оскільки це благо є вічною природною потребою, умовою для нормальної безпечної життєдіяльності людини. Безпека – провідна базова потреба людини, яка згідно з теорією А. Маслоу за пріоритетністю посідає друге місце після фізіологічних потреб [1].

Потреба в безпеці передбачає наявність такого зовнішнього соціального порядку і такої внутрішньої самоорганізації, які здатні забезпечувати та підтримувати безпекове середовище на належному рівні для людини – мати задовільні умови для життя та праці, підтримки та зміцнення здоров'я [2, с. 68].

Суть умов і складових забезпечення соціальної безпеки розкрито у працях таких відомих учених, як: О. Білорус, В. Бульба, С. Горбунова-Рубан, В. Данилишин, Д. Лук'яненко, Е. Лібанова, А. Меляков, О. Новікова, О. Сидорчук, В. Скуратівський, О. Палій та ін. Однак у сучасних реаліях зниження рівня життя і добробуту населення на тлі зростання соціальної, економічної та політичної напруженості в Україні залишається невирішеною проблемою розбудови системи соціальної безпеки. Саме тому слід розглянути всі можливості реалізації соціальної безпеки, у тому числі за підтримки інформаційно-аналітичного забезпечення при її формуванні на всіх ієрархічних рівнях (держави, суспільства, людини).

© О.В. Латишева, О.Р. Ростовський,
Р.А. Алещенко, С.В. Васильченко,
2020

Метою статті є аналіз категорії «соціальна безпека» та визначення стану, умов і чинників її забезпечення.

Для досягнення поставленої мети необхідно насамперед визначити суть понять «безпека», «соціальна безпека», а також проаналізувати нормативно-правову базу, фахову літературу, статистичні й аналітичні звіти, інтернет-джерела з відповідної тематики для можливості прогнозування динаміки параметрів соціальної безпеки.

Закон України «Про основи національної безпеки України» визначає безпеку як «захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечується сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам» [3].

У широкому розумінні категорію «безпека» в нормативно-правовій базі та фаховій літературі зазвичай трактують із позицій «стійкості, невразливості економічної системи країни, стабільності процесів розширеного самовідтворення національної економіки для збалансованого задоволення потреб громадян, суспільства і держави на певному визначеному рівні та часовому проміжку, протидії економічній дестабілізації під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання», а також як «наявність сприятливих умов для функціонування складної системи, за яких вплив зовнішніх і внутрішніх чинників не призводить до її дестабілізації», тоді як з позиції суб'єктів суспільних відносин безпека являє собою «стан захищеності життєво важливих інтересів особистості, її прав і свобод; матеріальних і духовних цінностей суспільства; конституційного ладу, суверенітету і територіальної цілісності держави». Суть соціальної безпеки «в широкому розумінні нерозривно пов'язана із загальним визначенням безпеки як складної системної соціальної категорії» [2, с. 50, 51].

З урахуванням загальноприйнятого підходу до трактування сутності безпеки, де пріоритетом виступає людина, вона розглядається як стан «захищеності життєво важливих інтересів усіх об'єктів безпеки (держави, суспільства, особистості) від реальних чи потенційних, різних за своїм походженням, зовнішніх та внутрішніх небезпек: політичних, економічних, військових, інформаційних, екологічних тощо» [2], хоча автори численних наукових публікацій наводять власні формулювання поняття «соціальна без-

пека» (табл. 1) у широкому розумінні (з позиції держави та суспільства, людини, суб'єктів господарювання та ін.).

Таблиця 1

**Трактування поняття «соціальна безпека»
в широкому розумінні (з позицій держави та суспільства) ¹**

Автор, джерело	Визначення
1	2
О. Білорус, Д. Лук'яненко [10]	Надійна захищеність життєво важливих інтересів соціальних суб'єктів на макро- та мікро- рівнях, збереження і розвиток людського потенціалу, підтримка ефективного стимулювання діяльності людей, систем їх соціалізації та життєзабезпечення, невмирущих цінностей, моральності
В. Бульба, С. Горбунова-Рубан, А. Меляков [11]	Стан захищеності людини, сім'ї, народу; їх цілей, ідеалів, цінностей і традицій, способу та рівня життя і культури; стійке необхідне та достатнє заохочення, розвиток права й обов'язків людини та основних свобод для всіх незалежно від раси, статі, мови і релігії
Л. Весельська [12]	Позитивно врегульований правовими нормами і реалізований на практиці стан, коли держава забезпечує наявними демократичними методами управління гідний рівень життя громадян і гарантує задоволення належних потреб її розвитку
О. Давидюк [13]	Забезпечення певної якості життя людини і суспільства, всіх основних сфер виробництва, соціальної сфери, охорони внутрішнього конституційного порядку, зовнішньої безпеки, культури, завдяки чому забезпечується номінальний рівень соціальних умов і соціальних благ
Декларації про державний суверенітет України	Стан гарантованої правової та інституціональної захищеності життєво важливих соціальних інтересів особи й суспільства від внутрішніх і зовнішніх загроз
М. Кальницька [14, с. 567]	Складна багатофакторна категорія, що характеризує стан захищеності соціальних інтересів людини, суб'єктів господарювання, суспільства і держави та, з одного боку, відображає здатність протистояти дестабілізації з боку різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників, що створюють реальну загрозу стабільності в суспільстві, тобто загрозу виникнення соціальної напруженості, а з іншого – забезпечується (гарантується) системою соціального захисту і зрілістю соціальних інститутів у суспільстві
Н. Коленда [15]	Стан захищеності соціальних інтересів населення від загроз щодо його соціального стану та рівня життєзабезпечення, при якому відбувається збереження та розвиток людського потенціалу, просте чи розширене відтворення населення, а також досягнення в суспільстві соціальної злагоди і цілісності

1	2
Е. Лібанова, О. Палій [16]	Стан захищеності від загроз соціальним інтересам, а також результат реалізації соціальної політики
Б. Мінін [17]	Стан суспільства, при якому забезпечується номінальний рівень соціальних умов і наданих соціальних благ – матеріальних, санітарно-епідеміологічних, екологічних, психологічних та ін., що визначають якість життя людини і суспільства
О. Новікова [18]	Стан захищеності соціальних інтересів особи і суспільства від впливу загроз національній безпеці, що є наслідком реалізації заходів соціального захисту, який характеризує їх результативність та ефективність

¹ Систематизовано авторами.

Отже, майже загальноприйнятим підходом є трактування соціальної безпеки як певного стану захищеності соціальних інтересів особи і суспільства у широкому та вузькому значенні, а також як невід'ємної складової національної безпеки [2].

Щодо соціальної безпеки людини, то в наукових колах також існують певні напрацювання (табл. 2).

Таблиця 2

**Трактування поняття «соціальна безпека»
з позицій людини (особи), соціальної групи, суспільства¹**

Автор, джерело	Визначення
1	2
А. Баланда [19]	Захищеність особи, соціальної групи, суспільства від загроз їх життєвим інтересам, правам, свободам. Постійним об'єктом соціальної безпеки є особа, її життєво важливі права та свободи у соціальній сфері життєдіяльності суспільства: право на гідний рівень життя, на працю та її оплату, освіту, відпочинок, гарантований соціальний захист з боку держави
О. Давидюк [13]	Забезпечення певної якості життя людини і суспільства, всіх основних сфер виробництва, соціальної сфери, охорони внутрішнього конституційного порядку, зовнішньої безпеки, культури, завдяки чому забезпечується номінальний рівень соціальних умов і соціальних благ
Д. Зеркалов, О. Арламов [20]	Стан захищеності особистості, соціальної групи, спільноти від загроз порушення їх життєво важливих інтересів, прав та свобод
Є. Крихтін [21]	Комплекс правових та соціальних гарантій з боку держави, які дозволяють людині найефективніше функціонувати в межах певної суспільно-політичної формації
Е. Лібанова, О. Палій [16]	Стан соціальної захищеності людини, особи, який забезпечується ефективною соціальною політикою держави; є результатом реалізації політики соціального захисту

1	2
О. Новікова [18]	Стан захищеності соціальних інтересів особи і суспільства від впливу загроз національній безпеці, що є наслідком реалізації заходів соціального захисту, який характеризує їх результативність та ефективність
О. Хомра, Т. Русанова [22]	Стан гарантованої правової та інституціональної захищеності життєво важливих інтересів особи і суспільства від зовнішніх та внутрішніх загроз

¹ Систематизовано авторами.

Для оцінювання ступеня забезпеченості основних потреб людини, рівня захищеності життєво важливих прав, свобод і соціальних інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз є певні критерії, наприклад, встановлені у міжнародній практиці граничні значення розвитку суспільства, що вважаються катастрофічними [2], за якими відзначається вразливість економіки перед глобальними викликами, руйнування індустріального та наукового потенціалу, люмпенізація, деградація, старіння та скорочення кількості населення, катастрофічний стан екології та ін. Згідно з даними Всесвітнього економічного форуму в Давосі 2020 р. за світовим індексом соціальної мобільності в рейтингу Україна посіла 46 місце серед 82 країн, набравши 61,2 бала (рис. 1), тобто вона відстає від більшості країн колишнього СРСР [5].

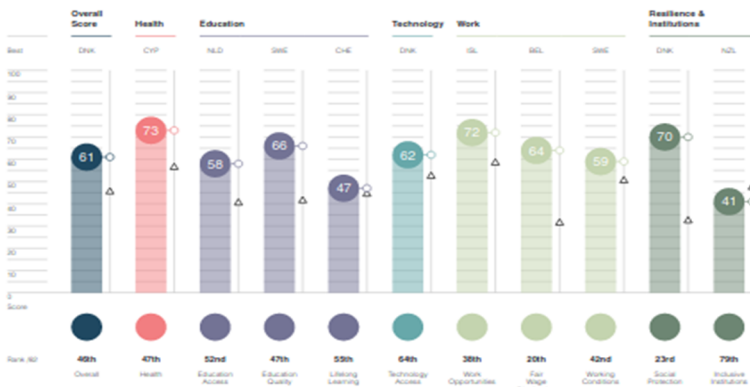
З урахуванням вищенаведеного визначено основні соціальні індикатори (рис. 2). Стан соціальної безпеки зумовлений також впливом показників економічної складової національної безпеки. У звіті публічного аудиту базових макроекономічних показників України (2013-2018 рр.) фахівці Громадської організації «Публічний аудит» (незалежного недержавного контролера за публічними фінансами та їх розпорядниками) [7] відзначають: «якщо порівнювати нашу економіку з економіками інших нині успішних, а раніше бідних країн, то білоруси, казахи, поляки вже давно вирвалися вперед, тому суперниками за капітал і ринки ми з ними в найближчому майбутньому не станемо». За даними ГО «Публічний аудит» аналіз ВВП за паритетом купівельної спроможності (ПКС) (рис. 3) свідчить, що співставляти економічний стан України на сьогодні більш актуально з країнами Африки та іншими державами третього світу, оскільки якщо на початку 1990-х років країни СНД мали однакові початкові позиції, то сьогодні Україна має найменше значення ВВП ПКС – 8,6 тис. дол. (рис. 4) [7].

Social Mobility Index 2020 edition

WORLD
ECONOMIC
FORUM

Performance Overview 2020

Key ▲ Lower-middle-income group average

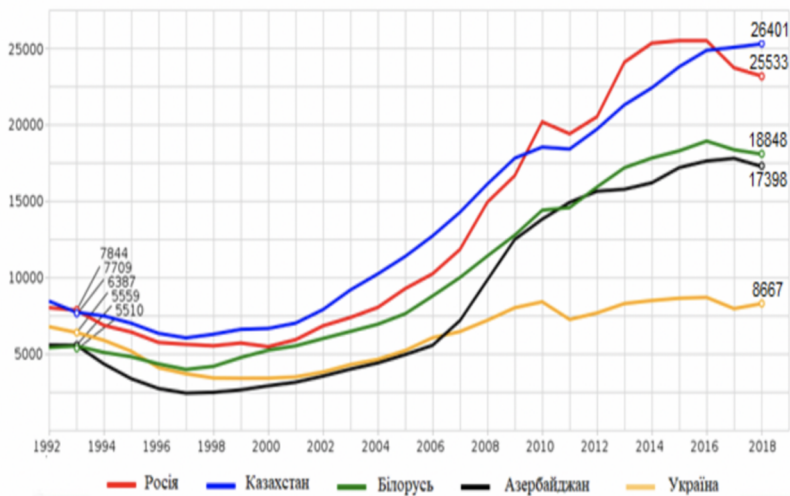
Selected contextual indicators

Population millions	42.0	GDP (PPP) % world GDP	0.29
GDP US\$ billions	109.3	Income Gini 0 (perfect equality)-100 (perfect inequality)	25.0
GDP per capita US\$	2,963.5	10-year average annual GDP growth %	0.1

Рис. 1. Показники світового індексу соціальної мобільності - 2020 України [5]

Рис. 2. Основні соціальні індикатори [6]

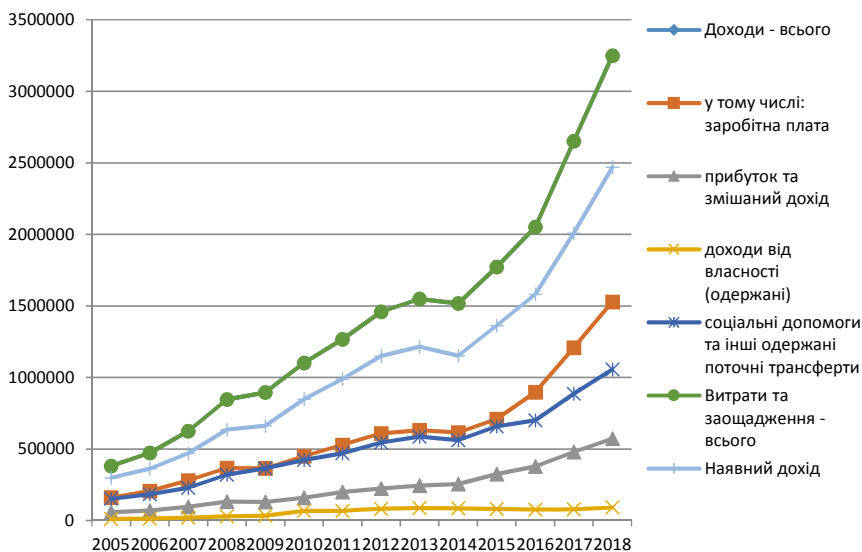
Дані: Міжнародний валютний фонд, 2018

Рис. 3. ВВП на душу населення за ПКС, дол. [7]

105		Домініка	10948	10620
106		Намібія	10596	10476
107		Парагвай	9567	9691
108		Арменія	8833	9647
109		Бутан	8901	9561
110		Фіджі	9110	9555
111		Іорданія	9048	9153
112		Ямайка	8821	8995
113		Україна	8270	8667

Рис. 4. Місце України в рейтингу за купівельною спроможністю населення [7]

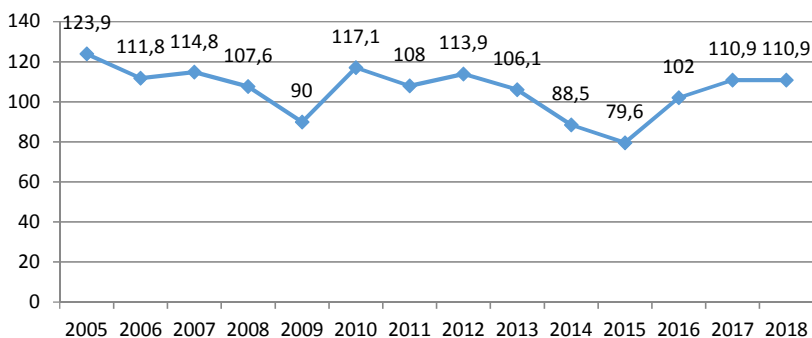
Висновки аналітиків ГО «Публічний аудит» [7] підтверджуються динамікою доходів та витрат населення України (рис. 5, 6), а також змінами заборгованості з виплати заробітної плати в Україні (рис. 7).

З 2014 р. без урахування АР Крим і тимчасово окупованої території Донецької та Луганської областей.

Рис. 5. Динаміка доходів і витрат населення України

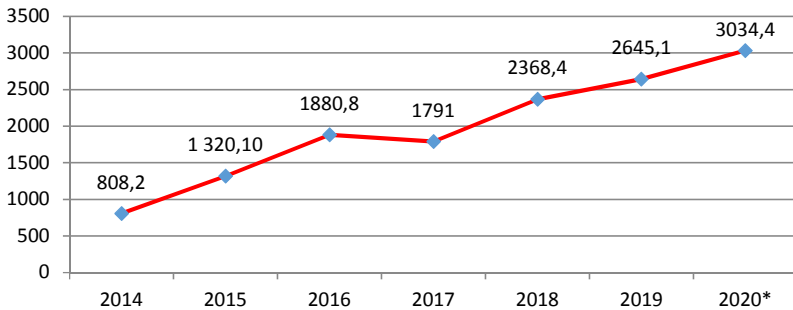
Джерело: авторська розробка на підставі статистичних даних [8].

З 2014 р. без урахування АР Крим і тимчасово окупованої території Донецької та Луганської областей.

Рис. 6. Динаміка реального наявного доходу населення України, % до відповідного періоду попереднього року

Джерело: авторська розробка на підставі статистичних даних [8].

З 2014 р. без урахування АР Крим і тимчасово окупованої території Донецької та Луганської областей.

Рис. 7. Динаміка заборгованості щодо виплати заробітної плати в Україні (станом на початок року), млн грн

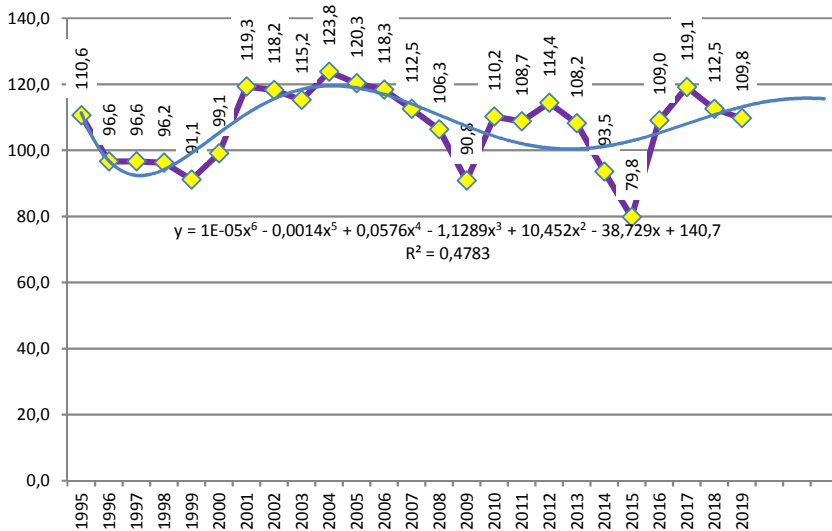
Джерело: авторська розробка на підставі статистичних даних [8].

Для оцінювання стану соцбезпеки та можливості прогнозування її параметрів пропонується сформувати базу показників соцбезпеки (результуючих і чинників впливу) та визначати кореляції між ними. Побудовану кореляційно-регресійну модель можна використовувати для прогнозування майбутнього рівня показників соцбезпеки та їх змін у країні й відповідно мати можливість своєчасного формування програми дій на майбутній період. Окрім цього, кореляційно-регресійний аналіз дозволяє оцінити існуючий стан показників соцбезпеки за допомогою рівняння регресії. Із використанням даних про величину і напрям дії аналізованих чинників можна отримати засоби для оцінки та відповідного коригування поточної стратегії в країні.

Також пропонується використовувати апроксимацію для прогнозування параметрів соцбезпеки на підставі наявних статистичних даних [8] і результатів аналітичних звітів, що передбачає виконання згладжування в пакеті Excel завдяки побудові лінії тренду (графічного відображення інтерполюючої функції, коли на основі наявних показників добудовується графік функції на майбутні періоди).

Графік змін індексу реальної заробітної плати з 1995 по 2019 р. із лінією тренду та прогнозом на 3 роки (рис. 8) має умовний характер, оскільки за існуючих ризиків і невизначеності важко одержати реальний сценарій змін і будувати моделі. У зв'язку з цим

необхідно розраховувати різні сценарії (песимістичний, оптимістичний) із застосуванням сучасного інструментарію імітаційного моделювання.

З 2014 р. без урахування АР Крим і тимчасово окупованої території Донецької та Луганської областей.

Рис. 8. Індекс реальної заробітної плати з лінією тренду та прогнозом на 3 роки, % до попереднього року

Джерело: авторська розробка на підставі статистичних даних [8].

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що запропонована модель може бути інтегрована в існуючу систему підтримки прийняття рішень, оскільки кореляційно-регресійний аналіз дозволяє отримати потужний та гнучкий інструмент для вивчення взаємозв'язків між показниками соцбезпеки та множиною незалежних змінних. Основна мета використання цього методу – краще зрозуміти нинішній стан, відповідно навчитися управляти подіями, що відбуваються, а також точніше передбачити майбутнє.

Висновки. На базі існуючої статистичної бази й аналітичних звітів про поточний стан складових соціальної безпеки з використанням інструментарію інформаційно-аналітичного забезпечення та імітаційного моделювання запропоновано будувати кореля-

ційно-регресійні моделі, які можна застосовувати для прогнозування поточного стану складових соцбезпеки і відповідно мати можливість своєчасно реагувати на виклики, формувати відповідні соціально (медично) спрямовані програми дій та стратегій соцбезпеки на майбутні періоди. Необхідно розраховувати різні сценарії (песимістичний, оптимістичний) з використанням сучасного інструментарію імітаційного моделювання. Окрім цього, кореляційно-регресійний аналіз дозволяє оцінити існуючий стан індикаторів соцбезпеки за допомогою рівняння регресії. Із застосуванням даних про величину і напрям дії чинників можна отримати засоби для оцінки та відповідного коригування поточної соціальної стратегії в країні.

Практичне значення одержаних результатів моделювання та прогнозування полягає в тому, що запропонована модель може та має бути інтегрована в існуючу систему підтримки прийняття рішень щодо стратегії та тактики майбутніх дій, оскільки застосування кореляційно-регресійного аналізу дозволяє одержати потужний і гнучкий інструмент для вивчення взаємозв'язків між результируючим показником і множиною незалежних змінних. Основна мета використання цього методу прогнозування та моделювання – краще зрозуміти нинішнє становище, навчитися управляти подіями, що відбуваються, а також точніше передбачати майбутнє.

Для підвищення обґрунтованості управлінських рішень щодо розбудови системи соціальної безпеки запропоновано передбачати можливість удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення.

Література

1. Красноперов О. Електоральна піраміда А. Маслоу. URL: https://blogs.korrespondent.net/blog/pro_users/3240487-elektoral-na-piramida-maslou.
2. Сидорчук О. Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення : монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 492 с.
3. Про основи національної безпеки України: закон України від 19.06.2003 р. №964-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15>.
4. Віталій Скуратівський, Олена Линдюк. Соціальна безпека українського суспільства та шляхи її забезпечення. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2011. № 3. С. 194-204. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-3-28.pdf>.
5. Ірина Лєсичин. Україна посіла 46-те місце за індексом соціальної мобільності: що це означає. *The Village Україна: міська інтернет-газета*. Випуск від 27.01.2020. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/293667-ukrayina-zaynyala-46-mistse-v-indeksi-sotsialnoyi-mobilnosti-scho-tse-oznachae>.
6. Дахнова О. Є. Соціальні аспекти економічної безпеки України. *Зовнішня торгівля: право, економіка, фінанси: науковий журнал*. 2012. № 3. С. 249.

7. Глобальний аналіз базових макроекономічних показників України (2013–2018 рр.): *аналітичні матеріали ГО «Публічний аудит»*. Випуск від 30.04.2019. URL: <http://publicaudit.com.ua/reports-on-audit/globalnyj-analiz-.....2013-2018-гг/8>.

8. Соціальний захист. *Державна Служба Статистики України: офіційний сайт*. URL: www.ukrstat.gov.ua.

9. Коломієць Є.В. Удосконалення механізму інформаційно-аналітичного забезпечення державного управління в Україні: дисертація на здобуття наук. ступеня канд. наук з державного управління за спец. 25.00.02 / КНУ ім. Т. Шевченка. Київ, 2015. 211 с.

10. Глобалізація та безпека розвитку: монографія / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін. Київ: Вид-во КНЕУ, 2001. 733 с.

11. Механізми забезпечення соціальної безпеки на рівні регіону: практика реалізації: монографія / В.Г. Бульба, С.О. Горбунова-Рубан, А.В. Меляков та ін.; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; Харків. регіон. ін-т держ. упр. Харків: ХарПІ НАДУ "Магістр", 2010. 445 с.

12. Весельська Л.А. Соціальна безпека: проблема визначення. *Науковий вісник академії муніципального управління*: зб. наук. праць. Сер. Управління. 2010. Вип. 3. С. 457-461.

13. Давидюк О.О. Соціальна безпека: проблеми теоретичного аналізу та побудови системи показників / Міністерство праці та соціальної політики України, Центр перспективних досліджень, 2006. URL: http://cpsr.org.ua/index.php?option=com_content&view=art.

14. Кальницька М.А. Соціальна безпека: поняття та рівні дослідження. *Глобальні та національні проблеми економіки* / Миколаївський національний ун-т ім. В.О. Сухомлинського. 2017. Вип. 17. С. 566-571.

15. Коленда Н.В. Соціальна безпека населення та її основні складові. *Modern directions of theoretical and applied researches*. 2013. March. URL: <http://www.sworld.com.ua>.

16. Лібанова Е., Палій О. Ринок праці та соціальний захист: навч. посіб. Київ: Основи, 2004. 491 с.

17. Минин Б.А. Возвратное право и социальная безопасность. Москва, 2000. 198 с.

18. Новікова О.Ф. Соціальна безпека: організаційно-економічні проблеми і шляхи вирішення. Донецьк: ІЕП НАН України, 1997. 460 с.

19. Баланда А. Соціальна складова національної безпеки України. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11660/14-Balanda.pdf?sequence=1>.

20. Зеркалов Д.В., Арламов О.Ю. Соціальні проблеми сталого розвитку: монографія. Київ: Основи, 2013. 562 с.

21. Соціальна політика та економічна безпека / під заг. ред. Є.І. Крихтіна. Донецьк: Каштан, 2004. 336 с.

22. Хомра О.У., Русанова Т.Є. Соціальна безпека: виклики, загрози, критерії. *Стратегічна панорама*. 2004. № 1. С. 73-79.

References

1. Krasnoperov, O. (2012). Elektoralna piramida A. Maslou [Electoral pyramid A. Maslow]. Retrieved from https://blogs.korrespondent.net/blog/pro_users/3240487-elektoralna-piramida-maslou [in Ukrainian].

2. Sydorчук, O. H. (2018). Sotsialna bezpeka: derzhavne rehuliuвання ta orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia [Social security: state regulation and organizational and economic support]. Lviv, LRIDU NADU [in Ukrainian].

3. Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy: zakon Ukrainy vid 19.06.2003 r. №964-IV [On the foundations of national security of Ukraine: the law of Ukraine of June 19, 2003 №964-IV]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=964-15> [in Ukrainian].

4. Vitalii Skurativskiy, Olena Lyndiuk. (2011). Sotsialna bezpeka ukrainskoho suspilstva ta shliakhy yii zabezpechennia [Social security of Ukrainian society and ways to ensure it.]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnogo upravlinnia pry Prezidentovi Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine*, 3, pp. 194-204. Retrieved from <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-3-28.pdf> [in Ukrainian].

5. Iryna Lesyshyn. (2020). Ukraina posila 46-te mistse za indeksom sotsialnoi mobilnosti: shcho tse oznachaie. *The Village Ukraina: miska internet-hazeta*, Issue from 27.01.2020. Retrieved from <https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/293667-ukrayina-zaynyala-46-mistse-v-indeksi-sotsialnoyi-mobilnosti-scho-tse-oznachaie> [in Ukrainian].

6. Dakhnova, O. Ye. (2012). Sotsialni aspekty ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Social aspects of economic security of Ukraine]. *Zovnishnia torhivlia: pravo, ekonomika, finansy – Foreign trade: law, economics, finance*, 3, pp. 245-252 [in Ukrainian].

7. Hlobalnyi analiz bazovykh makroekonomichnykh pokaznykiv Ukrainy (2013–2018 rr.): analitychni materialy HO «Publichnyi audyt» [Global analysis of basic macroeconomic indicators of Ukraine (2013–2018): analytical materials of the NGO “Public Audit”]. Issue from 04.30.2019. Retrieved from <http://publicaudit.com.ua/reports-on-audit/globalnyj-analiz-.....2013-2018-rr/8> [in Ukrainian].

8. Sotsialnyi zakhyst. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [The social protection. State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].

9. Kolomiets, Ye.V. (2015). Udoskonalennia mekhanizmu informatsiino-analitychnoho zabezpechennia derzhavnogo upravlinnia v Ukraini [Improving the mechanism of information and analytical support of public administration in Ukraine]. *Candidate's thesis*. Kyiv, KNU named after T. Shevchenko [in Ukrainian].

10. Bilorus, O.H., Lukianenko, D.H. et al. (2001). Hlobalizatsiia ta bezpeka rozvytku [Globalization and development security]. Kyiv, KNEU [in Ukrainian].

11. Bulba, V.H., Horbunova-Ruban, S.O., Meliakov, A.V. et al. (2010). Mekhanizmy zabezpechennia sotsialnoi bezpeky na rivni rehionu: praktyka realizatsii [Mechanisms for ensuring social security at the regional level: implementation practice]. Kharkiv, KharRI NADU "Mahistr" [in Ukrainian].

12. Veselska, L.A. (2010). Sotsialna bezpeka: problema vyznachennia [Social security: a problem of definition]. *Naukovyi visnyk akademii munitsypalnoho upravlinnia Ser. Upravlinnia – Scientific Bulletin of the Academy of Municipal Administration Ser. Management*, Issue 3, pp. 457-461 [in Ukrainian].

13. Davydiuk, O.O. (2006). Sotsialna bezpeka: problemy teoretychnoho analizu ta pobudovy systemy pokaznykiv [Social security: problems of theoretical analysis and construction of a system of indicators]. Retrieved from http://cpsr.org.ua/index.php?option=com_content&view=art [in Ukrainian].

14. Kalnytska, M.A. (2017). Sotsialna bezpeka: poniattia ta rivni doslidzhennia [Social security: concepts and levels of research]. *Hlobalni ta natsionalni problemy*

ekonomiky – Global and national problems of economy, Issue 17, pp. 566-571 [in Ukrainian].

15. Kolenda, N.V. (2013). Sotsialna bezpeka naseleennia ta yii osnovni skladovi [Social security of the population and its main components]. *Modern directions of theoretical and applied researches*, March. Retrieved from <http://www.sworld.com.ua> [in Ukrainian].

16. Libanova, E., Palii, O. (2004). Rynok pratsi ta sotsialnyi zakhyst [Labor market and social protection]. Kyiv, Osnovy [in Ukrainian].

17. Minin, B.A. (2000). Vozvratnoye pravo i sotsial'naya bezopasnost [Return law and social security]. Moscow [in Russian].

18. Novikova, O.F. (1997). Sotsialna bezpeka: orhanizatsiino-ekonomichni problemy i shliakhy vyreshennia [Social security: organizational and economic problems and solutions]. Donetsk, IIE NAS of Ukraine [in Ukrainian].

19. Balanda, A. Sotsialna skladova natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Social component of national security of Ukraine]. Retrieved from <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/11660/14-Balanda.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].

20. Zerkalov, D.V., Arlamov, O.Yu. (2013). Sotsialni problemy staloho rozvytku [Social problems of sustainable development]. Kyiv, Osnovy [in Ukrainian].

21. Krykhtin, Ye.I. (2004). Sotsialna polityka ta ekonomichna bezpeka [Social policy and economic security]. Donetsk, Kashtan [in Ukrainian].

22. Khomra, O.U., Rusanova, T.Ye. (2004). Sotsialna bezpeka: vyklyky, zahrozy, kryterii [Social security: challenges, threats, criteria]. *Stratehichna panorama – Strategic panorama*, 1, pp. 73-79 [in Ukrainian].

Надійшла до редакції 26.08.2020 р.